

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ

У статті розглядаються питання міграції населення України. Досліджуються питання внутрішньопереміщених осіб та інтелектуальної міграції населення України. Для пом'якшення несприятливого впливу на ринок праці країни пропонуються напрямки соціальної політики держави для ефективного використання трудового потенціалу.

Ключові слова: міграція населення, ринок праці, зайнятість населення, внутрішньопереміщені особи, інтелектуальний потенціал.

В епоху глобалізації особливого значення набули міграційні процеси, які, безумовно, впливають на ситуацію на ринку праці, як в країнах еміграції так і в основних імміграційних центрах. Відомо, що рух населення характерний для всіх історичних епох, суспільних формацій, країн та регіонів. Однак інтенсивність міграції, склад міграційних потоків, як правило, є наслідком конкретних історичних, соціально-політичних та економічних умов.

В останні десятиліття трудова міграція для України є об'єктивною реальністю. Відповідно до оцінки Світового банку наша держава входить до п'яти найбільших постачальників мігрантів у світі, а на думку багатьох дослідників вона є основним донором робочої сили для Європи.

Дану проблематику досліджували такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як: Дж.Саймон, С.Кастл, М.Тоффлер, Б.Гхош, Р.Епплеярд, С.Бандур, О.Бугрова, О.Гладун, Е.Лібанова, С.Мельник, А.Бабаскін, Д.Богиня, Я.Безугла, П.Василенко, В.Венедиктов, І.Веселяк, С.Дріжчана, В.Жернаков, С.Іванов, Г.Кондратьєв, О.Магницька.

Основними причинами, які зумовлюють трудову міграцію населення в країні, на нашу думку, є незадовільні економічні умови життя працездатного населення. До характерних особливостей сучасного ринку праці в Україні можна віднести низький рівень оплати праці, високий рівень прихованого безробіття, низька дієвість державної політики в питаннях підприємницької діяльності, тобто відсутність стимулів для підприємців збільшувати кількість робочих місць, низка політичних та економічних чинників, які не дозволяють створити привабливий інвестиційний клімат для вливання інвестицій та працевлаштування громадян.

Зокрема, в останні роки, особливо внаслідок зовнішньої агресії економічна ситуація значно погіршилася і переросла в глибоку кризу. У 2015 році промислове виробництво скоротилося на 16,8%, в 2014 році обсяги скоротилося на 10,7%, в 2013 році – на 4,7%. Падіння валового внутрішнього продукту України (ВВП) у 2015 р. порівняно з 2014 р. склало 10% [3].

Економічні процеси, які відбуваються сьогодні, впливають на добробут населення. Слід зазначити, що номінальна середня заробітна плата у 2015 році на 30,4% порівняно з груднем 2014 зростає, але інфляційні процеси призвели до падіння реальної заробітної

плати. За такої ситуації все більше українців опиняються за межами бідності, що змушує їх виїжджати за кордон. Адже середня заробітна плата працівників-мігрантів є майже у 20 разів більшою ніж в Україні.

Статистичні дані свідчать, що найбільший відтік мігрантів відбувається саме з працездатних областей України (Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Луганська, Чернівецька та Львівська). В цих областях рівень безробіття є вищим за середній по Україні, а рівень середньої заробітної плати один із найнижчих.

До міграційних показників України з 2014 року додалися також показники внутрішньо переміщених осіб. За оцінками, понад дві третини зареєстрованих як безробітні переселенці віком від 25 до 45 років; більше 55% за останнім місцем роботи працювали на посадах керівників, професіоналів або фахівців, тобто мають не лише диплом про вищу освіту, а й практичні навички.

Найбільше число переселенців розташовано у семи регіонах України: Дніпропетровській (72,3 тис. осіб), Донецькій (93,7 тис.), Запорізькій (55,5 тис.), Київській (30,8 тис.), Луганській (99,1 тис.) областях та у м. Києві (39,0 тис.). За ступенем активності переміщених осіб, які звертаються до служб зайнятості, до цього переліку ще можна додати Полтавську область. У цілому, у цих регіонах розміщено понад 80% всіх переселенців. Слід відмітити, що розміщення переселенців саме у цих регіонах є цілком природним, оскільки вони вирізняються досить високою (за мірками України) економічною активністю та потужними ринками праці, що забезпечує достатній потенціал для реінтеграції прибулих осіб [3].

Політика щодо внутрішньо переміщених осіб має забезпечити баланс між інтересами місцевих громад і гідними умовами для життя та праці постраждалих осіб. Вирішення питань їхнього працевлаштування можливе шляхом застосування комплексного підходу, що передбачає створення економічних та фінансових умов, зокрема здійснення інвестицій для створення нових або адаптації наявних робочих місць для таких осіб, а також умов для їх професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації. Налагодження активної взаємодії служби зайнятості з органами місцевого самоврядування. Розробка дієвих механізмів стимулювання та підтримки малого та середнього бізнесу для створення нових робочих місць.

Доцільне більш активне залучення центрів професійно-технічної освіти дорослого населення до реалізації програм професійного навчання з орієнтацією на перспективні напрямки роботи; необхідно забезпечити практико-орієнтований зміст навчальних програм, налагодження конструктивної співпраці з роботодавцями для проходження стажування та подальшого працевлаштування.

Отже, головним напрямом у забезпеченні зайнятості внутрішньо переміщеного населення України є посилення ролі органів місцевого самоврядування та сторін соціального діалогу у процесі відбудови та відновлення економічного потенціалу окремих регіонів країни.

Щодо зовнішньої міграції доведено, що її вплив на ринок праці України носить двосторонній характер. До негативних факторів впливу відносяться втрата значної частини трудового потенціалу, втрата відповідного рівня кваліфікації за причин згоди на низькокваліфіковану працю, зменшення підприємницького потенціалу населення, дискримінація та експлуатація трудових мігрантів. Позитивні фактори впливу включають в себе зниження напруги на ринку праці країни, набуття додаткового досвіду для

самореалізації, в тому числі і професійної, підвищення рівня життя населення за рахунок коштів, які надходять від заробітчан [2].

Отже, трудова міграція є суперечливим явищем, в тому числі і в контексті формування ринку праці країни. Тому політика держави у відповідній сфері має полягати у створенні умов, які б мінімізували негативні наслідки міграції та максимізували її позитивний вплив на ринок праці.

Впродовж останніх двох десятиліть Україна є країною-донором інтелектуальних ресурсів. Процес «відпливу мізків» позбавляє країну перспективних і обдарованих дослідників, а, отже, пригальмовує темпи розвитку окремих галузей економіки, освіти та держави загалом. Відплив мізків – процес масової еміграції, при якій з країни або регіону виїжджають фахівці, вчені і кваліфіковані робітники з політичних, економічних, релігійних або інших причин. [1]

Основною причиною інтелектуальної міграції в Україні є наявна глибока криза вітчизняної науки, яка пов'язана із скороченням внутрішніх витрат на дослідження і розробки, низькою матеріальною оцінкою праці учених, відсутністю сучасного устаткування, тощо.

Інтелектуальні трудові ресурси виїжджають не лише в пошуках вищої матеріальної винагороди за свою працю, а також у пошуках комфортніших побутових умов, більших прав, політичних свобод, можливості творчості та саморозвитку.

Не менш важливими є також політичні причини, такі як криза політичної влади, політична нестабільність, порушення прав людини, загострення міжнаціональних відносин тощо.

Для України інтелектуальна міграція негативно впливає на трудові ресурси країни тому що знижується інтелектуальний потенціал, національна економіка втрачає наймобільнішу і, зазвичай, конкурентоспроможнішу частину кадрового потенціалу, внаслідок чого відбувається зміна структури трудових ресурсів. В результаті в країні погіршується продуктивність праці, що призводить до зниження конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Відбувається деградації робочої сили та зростаюче відставання України в технологічному розвитку.

Також негативні наслідки спостерігаються і в демографічному ракурсі. Оскільки з метою працевлаштування за кордон виїжджають, в основному, молоді люди з досить високим рівнем освіти, то як наслідок в державі відбувається старіння нації, різке зменшення народжуваності, збільшення смертності і відсутність природного приросту – глибока демографічна криза.

З економічної точки зору Україна несе чималі збитки від еміграції наукового потенціалу. Лише витрати держави від міграції науковців становить приблизно \$36 млрд. не враховуючи потенційної вартості того, що вони могли виробити або винайти [2].

Для зменшення масштабів інтелектуальної міграції, держава має спрямувати свою політику на розвиток та ефективне використання інтелектуального потенціалу:

- активно залучати молоде покоління до наукової діяльності;
- забезпечити гідну заробітну плату науковому потенціалу;
- забезпечити оновлення матеріально-технічної бази науково-дослідної сфери;
- створити сприятливі умови праці, з оснащеними необхідними технічними засобами лабораторіями, що сприятиме реалізації творчого та інтелектуального потенціалу;
- підвищити рівень соціальної захищеності працівників;

- стимулювати вітчизняний бізнес до ефективного використання наукових розробок українських учених;

- забезпечити більш тісну співпрацю вищих навчальних закладів з науково-дослідними інститутами;

- забезпечити участь у міжнародних програмах з інформаційного обміну для підвищення кваліфікації і інтелектуального потенціалу вченого;

Отже, можна зробити висновки, що стабільна та приваблива Україна – це найкраще рішення для мінімізації негативних наслідків відтоку кваліфікованого персоналу та заохочення повернення висококваліфікованих мігрантів з-за кордону, а також залучення кваліфікованих іноземців з інших ринків праці.

Список використаних джерел

1. Вільна енциклопедія[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>
2. Міграція і толерантність в Україні: №б.ст. / За ред. Ярослава Пилинського. – К.: СтилоС, 2007. –191 с.
3. Державна служба статистики. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua..>
4. Зовнішні трудові міграції населення України / За наук. ред. Е. Лібанової, О.Позняка. – К.: РВПС України, 2002. – 206 с.
5. Про зайнятість населення: Закон України від 01.03.1991 р., № 803-ХІІ.
6. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>

In the article the questions of migration Ukraine. The problems of internally displaced persons and intellectual migration Ukraine. To mitigate the adverse effects on the labor market of the country proposed areas of social policy for the efficient use of labor potential.

Keywords: migration, labor market, employment, internally displaced persons , intellectual potential.